

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Підписання в 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом (ЄС) вимагає детального дослідження проблем гармонізації оподаткування прибутку підприємств у країнах-членах ЄС з метою запозичення їх досвіду при формуванні системи оподаткування прибутку підприємств в Україні.

По-перше, оподаткування прибутку підприємств посідає важливе місце у формуванні податкових надходжень та ВВП країн-членів ЄС і України (6,5% від загальних податкових надходжень у країнах-членах ЄС за даними 2013 р. та майже 11% від загальних податкових надходжень в Україні за даними 2014 р., а також від 2,7% від ВВП країн-членів ЄС за даними 2013 р. та 2% від ВВП України за даними 2014 р. [26, с. 191-192; 38; 39]).

По-друге, податок на прибуток підприємств відіграє провідну роль у стимулюванні інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств, особливо промислових.

По-третє, гармонізація оподаткування прибутку підприємств в ЄС вже давно стояла на порядку денному, а 2015 р. став роком відновлення перемовин щодо її поживлення.

По-четверте, наразі Україна знаходиться на етапі повномасштабних дискусій щодо реформування системи оподаткування прибутку підприємств [35; 36; 40; 43; 45; 49; 51; 52; 60], що є найбільш сприятливим моментом для дослідження досвіду та наслідків оподаткування прибутку підприємств у країнах-членах ЄС. Особливе значення при цьому має до-

слідження досвіду країн нових членів ЄС та наслідків гармонізації саме для цієї групи країн.

Проблеми гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС знайшли широке відображення в роботах як західних, так і вітчизняних вчених. Основними напрямками таких досліджень є хронологія побудови політики податкової гармонізації в ЄС протягом останніх років [2; 25; 41; 48]; визначення тенденцій у політиці оподаткування прибутку підприємств в окремих країнах-членах ЄС [15; 44; 53; 57; 61]; обґрунтування переваг та недоліків впровадження Єдиної консолідованої бази з корпоративного податку (Common Consolidated Corporate Tax Base – CCCTB) [3; 9; 17; 18; 21; 32; 42].

Проте серед названих досліджень лише незначна кількість зосереджена на розбіжностях у системах оподаткування прибутку підприємств та умовах їх функціонування в країнах старих та нових членах ЄС, а також як результат на можливих наслідках повномасштабної гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС для цих груп країн.

Так, у дослідженні А. Krajewska та S. Krajewski [17] проаналізовано можливість гармонізації ставки податку на прибуток та зазначено, що доцільність гармонізації оподаткування прибутку підприємств не викликає сумнівів, проте вона має розпочинатися не з тиску країн старих членів ЄС на країни нові члени ЄС щодо узгодження ставки податку на прибуток, а з гармонізації елементів бази оподаткування (доходів та витрат). Роз-

© О.В. Вієцька, 2015

глядаючи розбіжності в політиці формування системи оподаткування прибутку підприємств та розбіжності в економіках країн старих та нових членів ЄС, автори доходять висновку, що скорочення податкового навантаження – це не лише зниження ставки податку на прибуток, а в першу чергу податкова база, правила нарахування амортизації, застосування інструментів стимулювання НДДКР тощо.

А. Karłowicz у своїй роботі [15] також досліджує вплив можливої гармонізації ставки податку на прибуток у країнах старих та нових членах ЄС. Автор аналізує такі фактори впливу на результати повномасштабної гармонізації ставки податку, як потреба в капіталі, розміри економіки, багатство суспільства, податкова культура та мораль, система оподаткування доходів фізичних осіб. Результатом роботи є висновок, що політика країн-членів ЄС щодо оподаткування прибутку підприємств є недостатньо гомогенною для запровадження повної гармонізації податку на прибуток підприємств.

Дослідження D. Pirvu [21] зосереджено на аналізі формули розподілення оподаткованого прибутку, запропонованої СССТВ. Автор доводить, що така формула негативно вплине на податкові надходження країн нових членів ЄС, адже, враховуючи ряд факторів, для них вона виявиться дискримінаційною.

Представлені дослідження достатньо повно висвітлюють заявлені в них проблеми щодо гармонізації ставки податку на прибуток та застосування формули розподілення оподаткованого прибутку відповідно до СССТВ. Проте вони не враховують доцільність застосування різних підходів до елементів бази оподаткування в країнах старих та нових членах ЄС, обумовлених розбіжностями в інституційних та макроекономічних показни-

ках розвитку їх економік. Тому метою цієї статті є поглиблення досліджень щодо проблем гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС, визначення можливих наслідків такої гармонізації в контексті групування країн на старі та нові члени ЄС, у тому числі з позиції застосування різних підходів до елементів бази оподаткування в країнах старих та нових членах ЄС.

Єдина консолідована база з корпоративного податку (СССТВ)

Головною ідеєю гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС є створення СССТВ. Наразі в ЄС застосовується якнайменше 28 різних систем для визначення бази оподаткування прибутку підприємств, що робить систему обліку дорогою та обтяжливою для підприємств, які працюють одразу в декількох країнах-членах ЄС. Метою ж СССТВ є створення єдиного набору правил, які міжнародні підприємства ЄС зможуть використовувати для розрахунку оподаткованого прибутку. На практиці міжнародні підприємства зможуть подавати єдину консолідовану звітність для всієї своєї діяльності на території ЄС. На основі даних такої звітності, застосовуючи просту формулу, заявлений підприємством консолідований прибуток буде розподілятися на окремі частини з метою їх оподаткування податком на прибуток за ставкою тієї країни-члена, де він був отриманий.

Передбачається, що СССТВ має сприяти [21, с. 319; 16, с. 22]:

уніфікації національних податкових систем країн-членів ЄС і, як наслідок, консолідації в рамках ЄС усіх доходів та витрат міжнародних підприємств;

ліквідації схем оптимізації податкових систем країн-членів ЄС, а також схем мінімізації податків шляхом переходу в юрисдикції з більш сприятливими фіскальними режимами;

зниженню ризику подвійного оподаткування; ліквідації окремих дискримінаційних ситуацій та обмежень для міжнародних підприємств;

скороченню витрат міжнародних підприємств, пов'язаних з дотриманням правил податкового законодавства, що передбачає отримання знань та застосування бухгалтерського і податкового обліку усіх країн-членів ЄС, у яких таке підприємство веде свою діяльність, а також скороченню адміністративних витрат, пов'язаних з документообігом по трансфертному ціноутворенню;

скороченню адміністративних витрат з боку податкових адміністрацій країн-членів ЄС за рахунок зникнення необхідності у їх комунікації та координації між собою;

спрощенню процесу прийняття інвестиційних рішень міжнародними підприємствами за рахунок порівняння лише номінальних ставок податку на прибуток підприємств країн-членів ЄС.

Більше того, розраховано, що міжнародні підприємства можуть зекономити на адмініструванні податку на прибуток підприємств до 2 млрд євро, а також отримати потенційні вигоди від можливості розширення своєї діяльності за рахунок виходу на нові ринку приблизно 1 млрд євро [9].

Вперше ідея створення СССТВ була оприлюднена ще в 2001 р., проте не отримала достатньої підтримки, адже декілька країн-членів ЄС були не згодні з наданням Європейській комісії (ЄК) права посягати на їх національний суверенітет у сфері оподаткування. Перше обговорення СССТВ датувалося 2006 р., у ході якого 12 країн висловилися «за»; 7, у тому числі Ірландія, Великобританія, Литва, Латвія, Словаччина, Мальта, Кіпр, – «проти»; останні – на той момент «ще не вирішилися».

Наступним етапом обговорення був 2011 р., коли лідери ЄС говорили про

більшу фіскальну та соціальну гармонізацію в ЄС для вирішення проблеми довгої кризи. Проте ця ідея також не отримала достатньої підтримки з боку країн-членів ЄС, адже не вдавалося дійти єдиної точки зору щодо окремих принципових аспектів. Так, наприклад, уряд Нідерландів пояснював своє негативне ставлення до СССТВ у чинній редакції тим, що вона призведе до зниження інвестицій та ВВП, а також підвищить витрати урядів на забезпечення відповідності нормам двох податкових систем – національної та загальноєвропейської. Уряд Нідерландів також наполягав на тому, що у формулі розподілення оподаткованого прибутку не враховані головні фактори вартості – нематеріальні та фінансові активи. Також його занепокоєння викликало правило, відповідно до якого визначальною є країна, де розташоване головне підприємство холдингу. А отже, якщо в цій країні неможливо провести поглиблений аудит, це вплине на весь отриманий в ЄС оподатковуваний прибуток [34].

Незважаючи на таке вкрай негативне ставлення до СССТВ з боку окремих країн-членів ЄС, існують країни, які доволі позитивно віднеслися до такої ініціативи та зробили певні кроки на шляху до гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС. Так, наприклад, у 2012 р. Франція та Німеччина створили «Зелену книгу німецько-французького співробітництва з оподаткування бізнесу», в рамках якої розпочато роботу над податковою гармонізацією не лише бази, а й ставок податку на прибуток [44].

У 2015 р. ЄК знову повернулася до обговорення проблем створення СССТВ, що було пов'язано з голосним скандалом з низькоподатковими європейськими юрисдикціями, які з користю використовували великі міжнародні підприємства¹.

¹ На увазі мається скандал з Amazon, Starbucks та Apple.

Незважаючи на це, основними аргументами проти впровадження СССТВ окремими країнами-членами ЄС продовжувало висуватися те, що прийняття СССТВ суперечить принципу субсидіарності; розподіл консолідованої податкової бази може виявитися складним і непередбачуваним; підприємства можуть маніпулювати формулою таким чином, що основна частина податкової бази розподіляється в країні з низькою ставкою податку на прибуток; може виникнути ризик втрати суверенітету у сфері оподаткування прибутку підприємств [16, с. 21].

Наразі головним противником введення СССТВ є Великобританія, яка вважає такий крок спробою впливати на неї у фінансовій сфері. Так, Великобританія оприлюднила дослідження, яке було проведене Палатою Громад Великобританії, та показало, що ЄК не до кінця оцінює усі наслідки такої реформи та її вплив на економіки окремих країн-членів ЄС. Більше того, у Великобританії не вважають введення СССТВ обов'язковим для спрощення та підвищення ефективності системи оподаткування в ЄС, адже воно не може усунути усі бар'єри для ведення міжнародної діяльності, а високі витрати на підготовку фінансової звітності, подвійне оподаткування тощо можна вирішити й іншими інструментами, а саме забезпеченням більшої скоординованості дій серед регулюючих органів різних країн [42].

Така агресивна позиція Великобританії пояснюється тим, що обов'язкове введення СССТВ усуне більшість принципів елементів у стратегії її податкової конкуренції, яка полягає у зниженні ставки податку на прибуток (наприклад, 32,3% у 1991 р. та 21,3% у 2015 р. [6; 7]); створенні сприятливих умов для міжнародних підприємств з дочірніми підприємствами в офшорних зонах; податкові пільги для підприємств, які володіють патентами, тощо.

Незважаючи на це, ЄК вважає чинну систему оподаткування прибутку підприємств в ЄС недосконалою та такою, що не відповідає сучасним реаліям, адже конкуренція між країнами-членами ЄС збільшується, а інструменти досягнення справедливої податкової конкуренції вичерпані. Виходячи з цього, принциповими розбіжностями між пропозиціями 2011 р. та 2015 р. є те, що в 2011 р. СССТВ передбачалася як додаткова система, що обмежувало її ефективність як інструменту протидії переміщенню прибутку міжнародними підприємствами, а в 2015 р. СССТВ передбачається як обов'язкова система для міжнародних підприємств. Більше того, наразі ЄК повернулася до роботи над законодавством, яке зобов'яже усі країни-члени ЄС перейти на СССТВ, виконуючи детальні інструкції, які мають з'явитися вже на початку 2016 р. [5].

Після вирішення технічних проблем, пов'язаних з упровадженням податкової бази і визначенням долі кожної конкретної країни, ті країни-члени ЄС, які так і не виконають своїх зобов'язань, будуть вимушені у примусовому порядку прийняти пропозицію відповідно зі статтею 96¹ Договору про ЄС [57, с. 7]. Отже, в цьому контексті можна говорити про передачу податкового суверенітету країн-членів ЄС до ЄС як єдиної організації, яка виконує контроль над усіма країнами-членами [57].

¹ У випадку коли ЄК встановлює, що невідповідність, яка існує між законодавчими положеннями, приписами або адміністративними діями країн-членів ЄС, порушує умови конкуренції на спільному ринку і що викликане цим порушення має бути усунуто, вона вступає в консультації із зацікавленими країнами-членами. Якщо такі консультації не призводять до угоди про усунення такого порушення, то Рада приймає за пропозицією Комісії необхідні директиви кваліфікованою більшістю голосів. Комісія та Рада можуть прийняти будь-які інші відповідні заходи, передбачені Договором про ЄС.

Наслідки гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС

У табл. 1 представлено загальне положення країн-членів ЄС у контексті оподаткування прибутку підприємств відповідно до міжнародного рейтингу Paying taxes. Із таблиці видно, що останніми роками спостерігається тенденція до покращення позицій країн нових членів ЄС (мінус 27 пунктів за останні 4 роки), що може бути пояснено рядом позитив-

них змін у системах оподаткування, в тому числі оподаткування прибутку підприємств: скорочення кількості платежів, а також зменшення часу на подання податкової звітності. Проте цього виявилось недостатньо, щоб досягти рівня країн старих членів ЄС як за даними 2012 р., так і за даними 2015 р. (це при тому, що на середній розрахунок країн старих членів ЄС сильно вплинула Італія, яка в 2015 р. посіла 141 місце).

Таблиця 1

Порівняння оподаткування прибутку підприємств в окремих країнах-членах ЄС¹

Показники	Старі члени ЄС	Нові члени ЄС
Paying taxes 2012 р./2015 р.	51/54	114/87
Платежі, кількість на рік, од., 2012 р./2015 р.	11/10	21/14
у тому числі з податку на прибуток 2012 р./2015 р.	2/2	4/1
Час на подання звітності, годин на рік, 2012 р./2015 р.	158/155	324/289
у тому числі з податку на прибуток 2012 р./2015 р.	33/33	73/65
Загальна ставка податку, % від прибутку, 2012 р./ 2015 р.	44,5/45,0	45,7/43,2
у тому числі з податку на прибуток	14,0/15,5	12,2/13,2

Складено за даними: [19; 20].

Очевидно, що в країнах-членах ЄС системи оподаткування прибутку підприємств формувалися виходячи з національних особливостей кожної конкретної країни [18, с. 5]. Саме це і пояснює різні підходи до побудови системи оподаткування прибутку підприємств у країнах старих та нових членах ЄС і, як наслідок, їх різні оцінки міжнародними рейтингами.

Враховуючи це, існують дослідження, відповідно до яких переваги повномасштабного впровадження СССТВ є сумнівними, а позитивні наслідки від них

країн старих та нових членів ЄС [15]. Це пов'язано з певними особливостями національних економік країн-членів ЄС, які й обумовлюють різні наслідки від гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС.

Можливі наслідки від гармонізації можна розділити на три основні напрями: наслідки від упровадження формули розподілення прибутку; наслідки від уведення єдиної ставки податку на прибуток; наслідки від запровадження єдиної бази оподаткування.

Перший напрямок виходить за рамки цього дослідження. Слід лише зауважити, що існують роботи, які по-різному оцінюють запропоновану формулу для розподілення прибутку, а також висува-

¹ Середні розрахунки проведено за такими країнами:

старі члени ЄС: Австрія, Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція, Швеція;

нові члени ЄС: Польща, Словаччина, Словенія, Чехія, Угорщина.

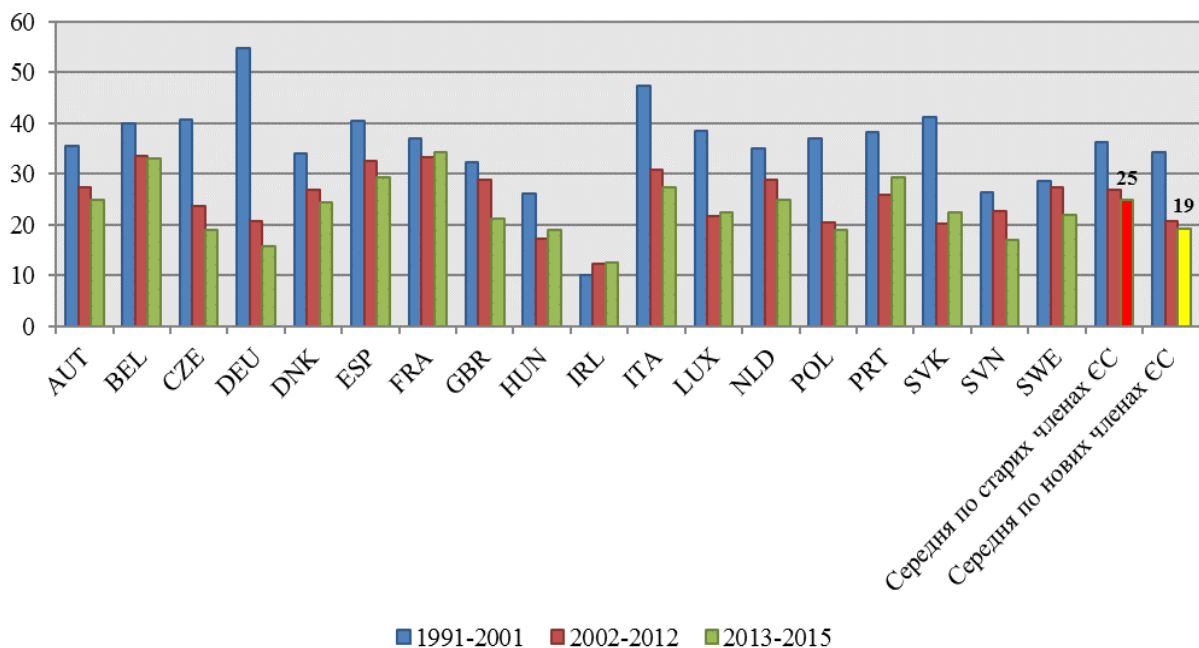
ють різні пропозиції щодо її удосконалення [1; 14; 31].

Другий напрямок є вкрай суперечливим. Адже наразі питання гармонізації стосується лише бази оподаткування, тобто, як і сьогодні, обрання ставки податку на прибуток буде залишатися прерогативою суверенного права самої країни-члена ЄС [8]. Проте висувається точка зору, що гармонізація ставки податку на прибуток – це питання часу [2, с. 3; 15, с. 101].

Розглядаючи перспективу гармонізації ставки податку на прибуток, висувається ряд особливостей національних економік країн старих та нових членів ЄС, які можуть вплинути на нерівномірність поширення переваг такого заходу.

Потреба в капіталі. Країни нові члени ЄС частіше, а також у більшому розмірі мають знижувати податкове навантаження з податку на прибуток задля залучення капіталу у свої країни, а отже, впровадження єдиної ставки податку на прибуток може виявитися згубним саме для цієї групи країн [15].

Адже вже зараз існує певний конфлікт між країнами-членами ЄС щодо встановлених ставок податку на прибуток підприємств (рис. 1). Так, старі члени ЄС (Німеччина, Франція, Швеція) незадоволені політикою країн нових членів ЄС щодо скорочення ставки податку на прибуток.

Складено за даними: [6; 7].

Рис. 1. Ставка податку на прибуток в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2015 рр., %

На думку окремих авторів [15], такий підхід стимулює розвиток на території ЄС недобросовісної конкуренції, пов'язаної, з одного боку, з фактичним покриванням втрат від зниження ставки податку на прибуток прямими фінансо-

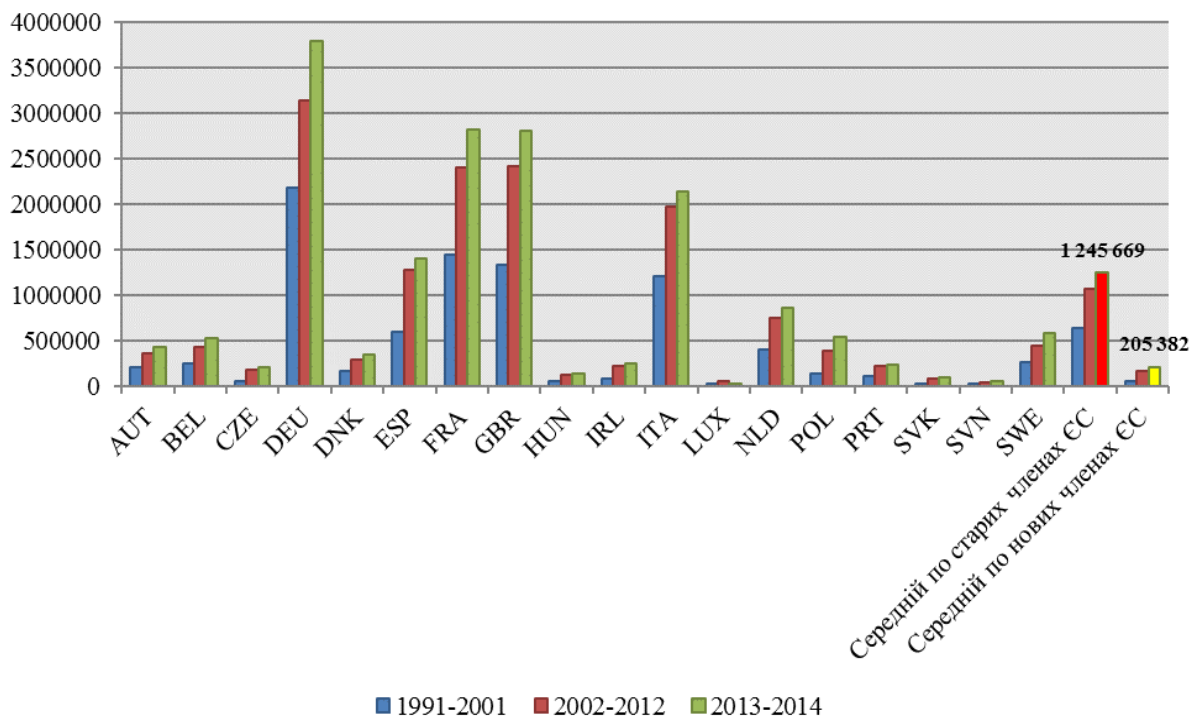
вими субсидіями, що надходять від країн-членів ЄС з високим рівнем оподаткування та високими державними витратами, а з іншого – зі сприянням подальшого зниження ставок задля отримання конкурентних переваг.

Як вважають інші автори [17], з позиції країн нових членів ЄС значне скорочення ставки податку на прибуток пояснюється тим, що розширення ЄС та відкриття кордонів може сприяти впливу капіталу до більш стійких економік, а скорочення ставки податку на прибуток може сприяти залученню іноземних інвестицій.

Також країни нові члени ЄС сподівалися на те, що фінансова допомога від ЄС дозволить покращити економічну та соціальну інфраструктуру без додаткових обмежень, зростання державних витрат та податкового навантаження на підприємства [17, с. 13-14]. Більше того, стверджується, що політика, коли країни з трансформаційною економікою, особливо на початку процесу їх трансформації, створюють могутні податкові стимули для приваблення іноземних інвестицій, має сприйматися не як податковий дем-

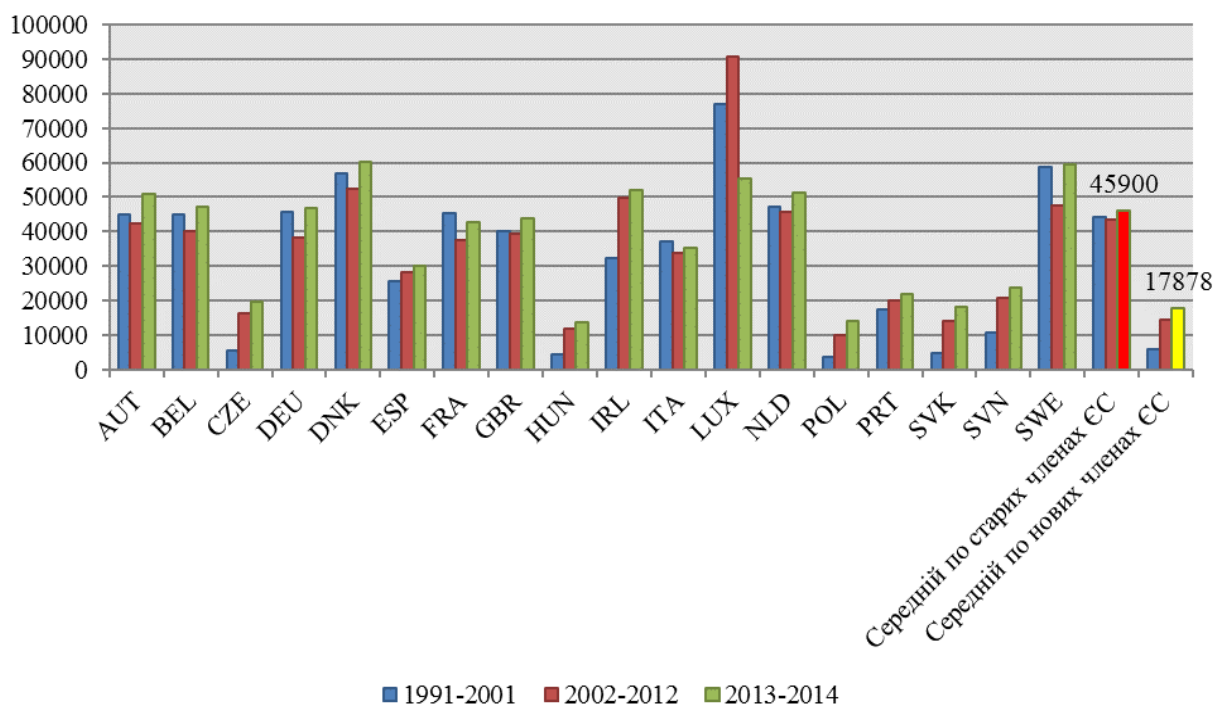
пінг, а як справедлива конкуренція, адже у менш розвинених країнах більш низьке податкове навантаження може бути інтерпретоване як винагорода, наприклад, за фінансовий ризик [17, с. 8].

Розміри економіки та багатство суспільства. Як представлено на рис. 2, виходячи з розмірів ВВП, країни нові члени ЄС мають принципово менші розміри економіки, ніж країни старі члени ЄС. При цьому існують дослідження, відповідно до яких країни з меншими розмірами економіками більш вразливі від мобільності капіталу, ніж країни з більшими розмірами економіками [15, с. 104]. Це пов'язано з тим, що вплив певної кількості капіталу викликає більш серйозні наслідки саме для країн з меншими розмірами економік, що може зробити повну гармонізацію вкрай не вигідною для країн нових членів ЄС.

Складено за даними: [10].

Рис. 2. ВВП з урахуванням паритету купівельної спроможності в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2014 рр., млн US \$

Складено за даними: [13].

Рис. 3. ВВП на душу населення в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2014 рр., US \$

ВВП на душу населення в країнах старих членах ЄС також вищий, ніж у країнах нових членах ЄС (рис. 3). Потреба у підтриманні ставки податку на прибуток на більш високому рівні в країнах старих членах ЄС може бути пояснена тим, що у них суспільство є більш багатим та більш платоспроможним, щоб заплатити пропорційно більші податки (відповідно до принципу вертикальної справедливості) [15, с. 109]. Отже, гармонізація оподаткування прибутку підприємств може суперечити принципам оподаткування, адже вартість податків повинна відповідати специфіці економіки кожної країни.

Суспільні блага та агломераційні екстерналії. У країнах старих членах ЄС більш високе податкове навантаження з податку на прибуток підприємств є наслідком надання більшого обсягу су-

спільних благ для платників податку, ніж у країнах нових членах ЄС з більш низьким податковим навантаженням з податку на прибуток підприємств. Також у країнах з високим рівнем оподаткування прибутку підприємств агломераційні екстерналії (переваги більш розвинутої інфраструктури, економії на логістиці тощо) також на більш високому рівні [15, с. 107-109].

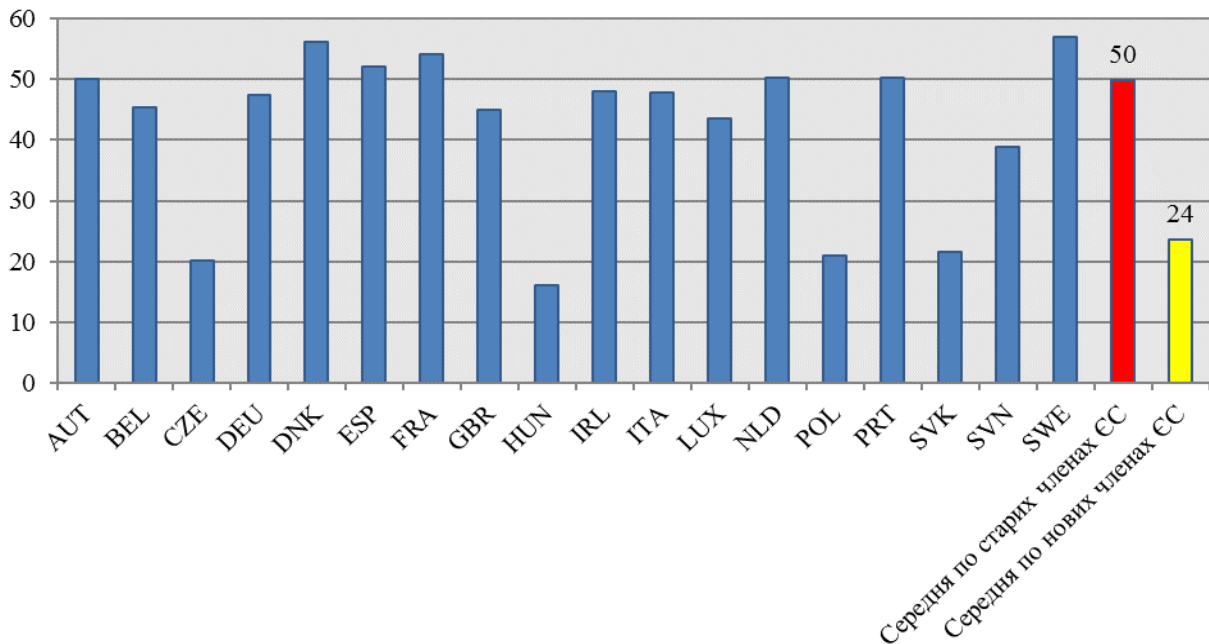
Це пояснюється тим, що політика країн нових членів ЄС спрямована на залучення іноземного капіталу, а політика країн старих членів ЄС – на забезпечення високих стандартів, що передбачає концентрацію значної частки ВВП у бюджеті країни [53, с. 144]. Тому наближення систем оподаткування прибутку підприємств до єдиного рівня може негативно вплинути на країни нові члени ЄС, які програють країнам старим членам ЄС

у питанні надання суспільних благ та сприянню розвитку агломераційних екстерналій.

Оподаткування доходів фізичних осіб. Враховуючи той факт, що в країнах нових членах ЄС оподаткування доходів фізичних осіб нижче, ніж у країнах старих членах ЄС (рис. 4), гармонізація опо-

даткування прибутку підприємств з можливим збільшенням ставки податку на прибуток для країн нових членів ЄС може викривляти рішення індивідів щодо обрання форми ведення бізнесу або вимагати підвищення ставки податку на доходи фізичних осіб.

Складено за даними: [28].

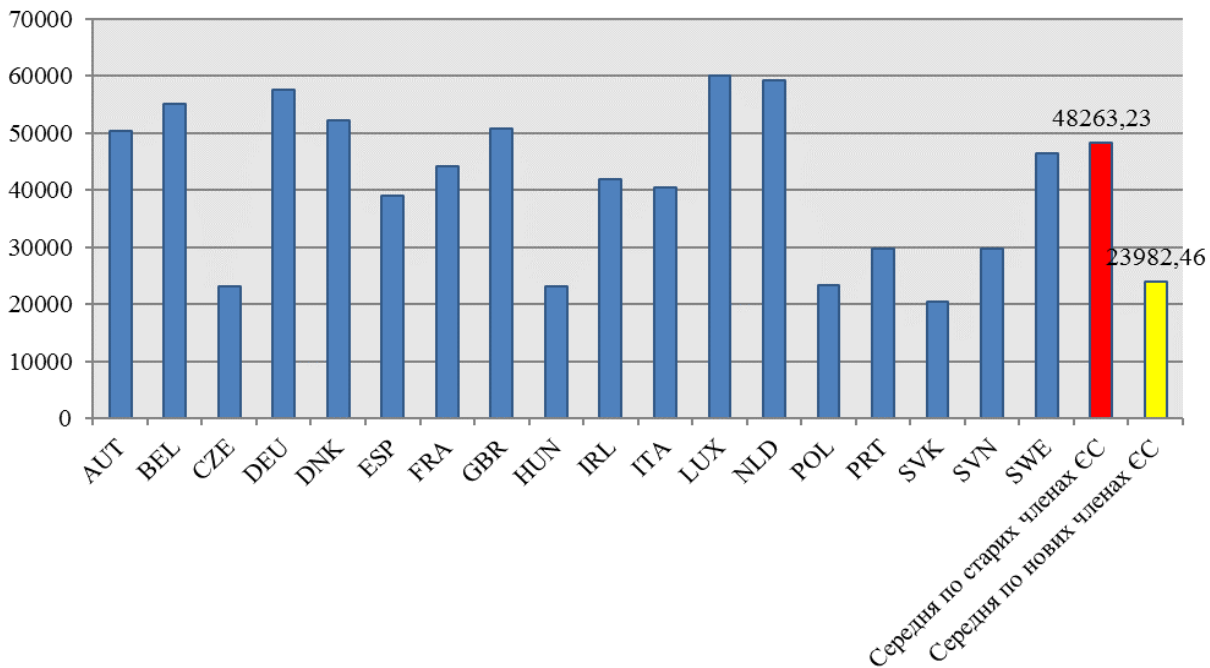
Рис. 4. Ставка податку на доходи фізичних осіб в окремих країнах-членах ЄС за 2014 р., %

Такий підхід також може виявитися вкрай непопулярним серед країн нових членів ЄС, адже рівень доходів населення в цих країнах принципово нижчий, ніж у країнах старих членах ЄС (рис. 5).

Податкова культура та мораль. Очевидним є той факт, що податкова культура в країнах старих членах ЄС є на більш високому рівні, ніж у країнах нових членах ЄС. Так, податкові органи є менш корумпованими (рис. 6), рівень тіньової економіки – меншим (рис. 7), платники податків більш – відповідальними. А отже, встановлення оподаткування прибутку підприємств навіть на якомусь середньому для країн старих та

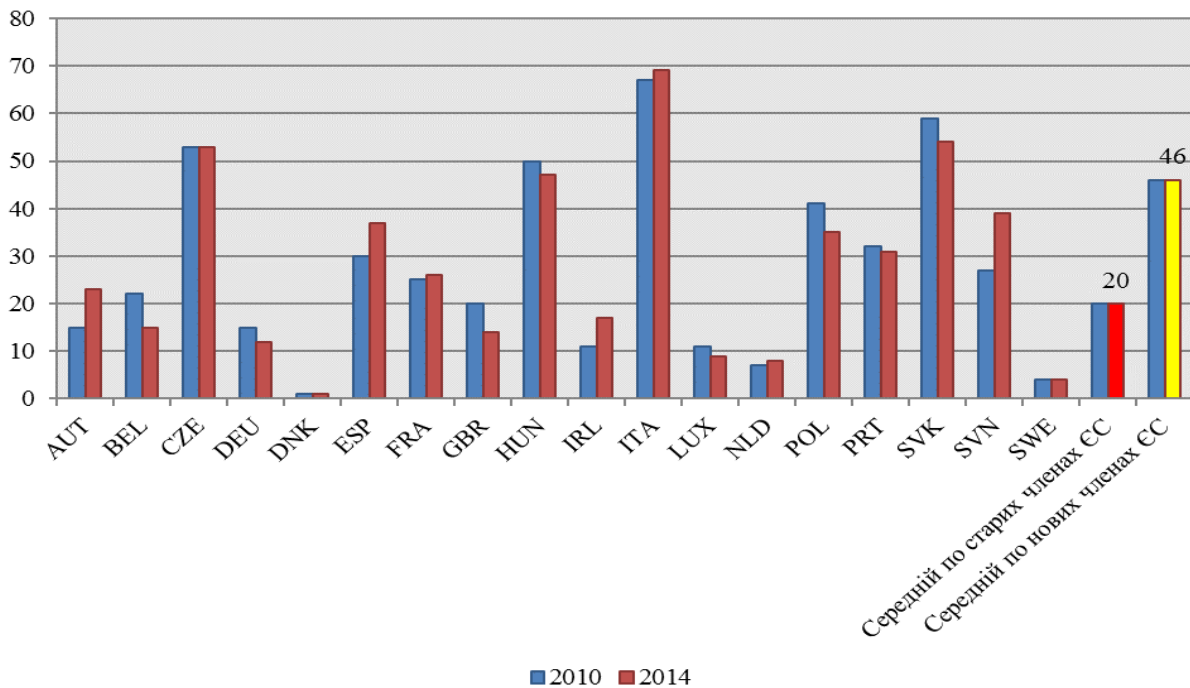
нових членів ЄС рівні може виявитися вкрай непродуктивним, адже спричинить штучне зниження податкового навантаження в країнах старих членах ЄС, а також зростання рівня корупції та тіньової економіки в країнах нових членах ЄС.

Останній та найбільш актуальний напрямок гармонізації – це впровадження єдиної бази оподаткування. На ефективність, а отже, і на конкурентоспроможність податкової системи кожної конкретної країни може безпосередньо впливати загальна інституційна та макроекономічна ситуація, яка потребує різних підходів до побудови системи оподаткування прибутку підприємств. Так, наприклад:

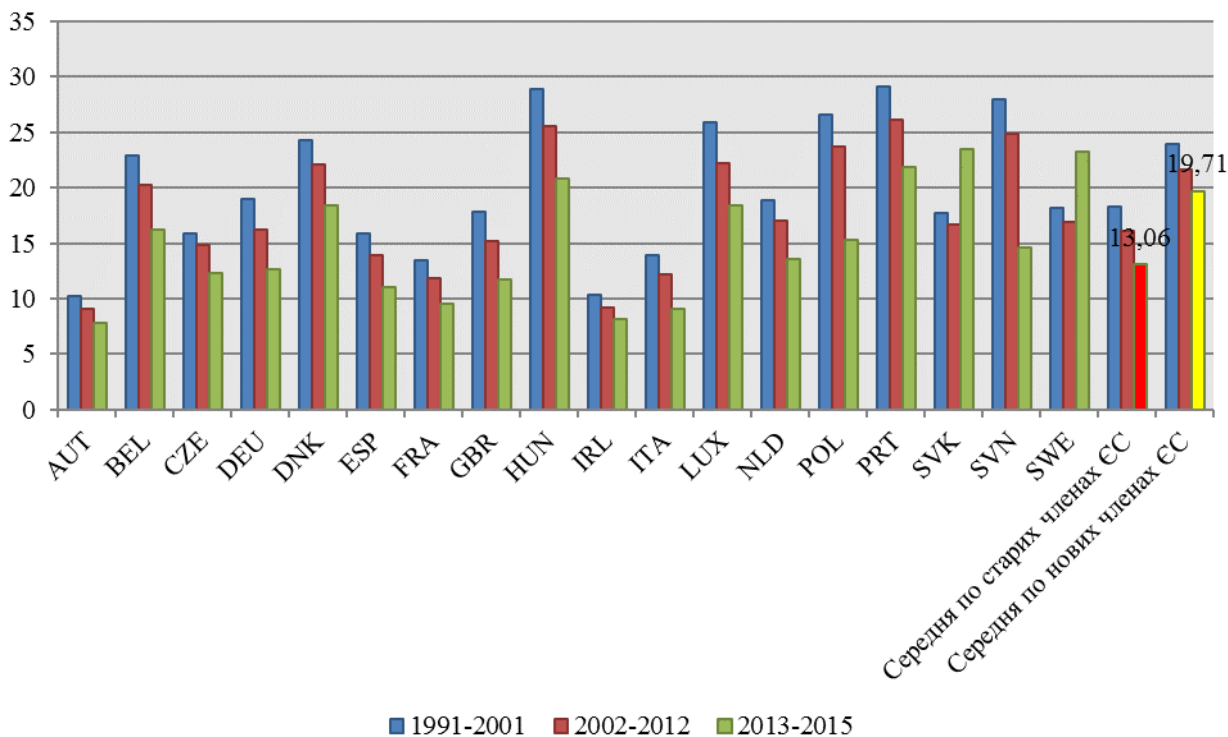
Складено за даними: [28].

Рис. 5. Рівень доходів фізичних осіб з урахуванням паритету купівельної спроможності в окремих країнах-членах ЄС за 2014 р., %

Складено за даними: [29; 30].

Рис. 6. Рейтинг Transparency International в окремих країнах-членах ЄС за 2010 та 2014 рр.

Складено за даними: [23; 24].

Рис. 7. Частка тіньової економіки в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2014 рр.

різні моделі взаємодії бухгалтерського та податкового обліку по-різному впливають на впровадження податкових змін та облік інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності;

чим більша частка тіньової економіки та корупції в країні, тим підприємства більш індіферентні до політики податкового стимулювання в рамках оподаткування прибутку підприємств;

темпи зростання ВВП та темпи зростання інфляції впливають на ефективність податкового стимулювання в рамках оподаткування прибутку підприємств;

агломераційні екстерналії впливають на норму реальної економічної амортизації, яка у свою чергу впливає на політику податкової амортизації.

Модель бухгалтерського обліку. Більшості країн старих членів ЄС притаманна континентальна модель бухгалтерського обліку, яка передбачає орієнтацію бізнесу на крупний банківський капітал та відповідність вимогам фіскальних установ. І лише Ірландія, Великобританія та Нідерланди є прибічниками британо-американської моделі, якій притаманне домінування бухгалтерського обліку. Модель бухгалтерського обліку країн нових членів ЄС відноситься до реформаційної, що пояснюється тим, що ці країни наразі знаходяться на етапі становлення своїх систем бухгалтерського обліку та оподаткування.

Наслідками існування різних моделей бухгалтерського обліку є формування трьох видів взаємовідносин між бухгалтерським та податковим обліком: незалежність або низька залежність (наприклад, Данія, Нідерланди); залежність податкового обліку від бухгалтерського (наприклад, Австрія, Бельгія, Німеччина, Франція, Іспанія, Італія, Великобританія).

Наслідками існування різних моделей бухгалтерського обліку є формування трьох видів взаємовідносин між бухгалтерським та податковим обліком: незалежність або низька залежність (наприклад, Данія, Нідерланди); залежність податкового обліку від бухгалтерського (наприклад, Австрія, Бельгія, Німеччина, Франція, Іспанія, Італія, Великобританія).

нія); залежність бухгалтерського обліку від податкового (наприклад, Греція) [31]. Все це обумовлює різні підходи до формування систем бухгалтерського та по-

даткового обліку і, як наслідок, буде вимагати різних підходів до впровадження СССТВ (табл. 2).

Таблиця 2

Загальні аспекти формування систем бухгалтерського та податкового обліку

Незалежність податкового обліку від бухгалтерського	Залежність податкового обліку від бухгалтерського
бухгалтерський облік відокремлений від податкового	фінансовий результат як точка відліку для розрахунку бази оподаткування
розрахунок бази оподаткування без прив'язки до фінансового результату	додатні та від'ємні коригування фінансового результату
потреба у системі правил для розрахунку бази оподаткування	потреба у системі правил для коригувань
потреба в узгодженні обох результатів	ризик «податкового забруднення» фінансового обліку

Складено за даними: [46].

Тіньова економіка та корупція. Враховуючи можливість індивідуальності підприємств до податкових стимулів у випадку з високою часткою тіньової економіки та корупції, слід зауважити, що частка тіньової економіки як у країн старих членів ЄС, так і країн нових членів ЄС поступово скорочується (рис. 7), проте в останніх вона майже в 1,5 раза вища (13,06 та 19,71 % відповідно). Також у країнах нових членах ЄС рівень корупції є вищим, що підтверджується оцінками рейтингу Transparency International (рис. 6).

Незважаючи на рівень тіньової економіки та корупції, усі країни-члени ЄС активно використовують податкове стимулювання, в тому числі НДДКР (табл. 3). При цьому найбільш розповсюдженим методом стимулювання НДДКР серед країн старих членів ЄС є податкові кредити (застосовує 77% країн), а серед країн нових членів ЄС – зниження ставки податку на прибуток (застосовує 80% країн).

Отже, країни нові члени ЄС намагаються встановлювати максимально

прості інструменти податкового стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Це може бути пояснено тим, що підприємства країн нових членів ЄС не схильні вступати до тісних взаємовідносин з державою, що передбачено застосуванням, наприклад, податкових кредитів.

І навпаки, перелік інвестиційно-інноваційних стимулів у країнах старих членах ЄС достатньо широкий, адже, поперше, внаслідок незначної частки тіньової економіки можна стверджувати, що більшість підприємств зацікавлено в отриманні податкових преференцій, а по-друге, внаслідок низької закорумпованості державних установ підприємства не бояться вступати у будь-які взаємовідносини задля отримання податкових переваг. Такий підхід до стимулювання НДДКР дає можливість країнам старим членам ЄС посідати високі місця в The Global Innovation Index – у середньому 17 місце в 2015 р. Країни нові члени ЄС у цьому році посіли у середньому 34 місце [27].

Загальна інформація щодо податкового регулювання
НДДКР у контексті оподаткування прибутку підприємств
в окремих країнах-членах ЄС станом на 2014-2015 рр.

Країна	Прискорена амортизація для активів НДДКР	Зниження ставки податку на прибуток	Податкові вирахування	Податкові кредити	Звільнення від оподаткування	Податкові канікули
Старі члени						
AUT				+		
BEL		+	+	+	+	
DEU						
DNK			+	+		
ESP	+			+	+	
FRA	+	+		+		+
GBR	+		+	+		
IRL	+			+	+	
ITA			+	+		
LUX	+				+	
NLD	+	+	+	+		
PRT				+		
SWE					+	
Нові члени						
CZE		+				+
HUN	+	+		+		
POL		+			+	
SVK				+		+
SVN		+				

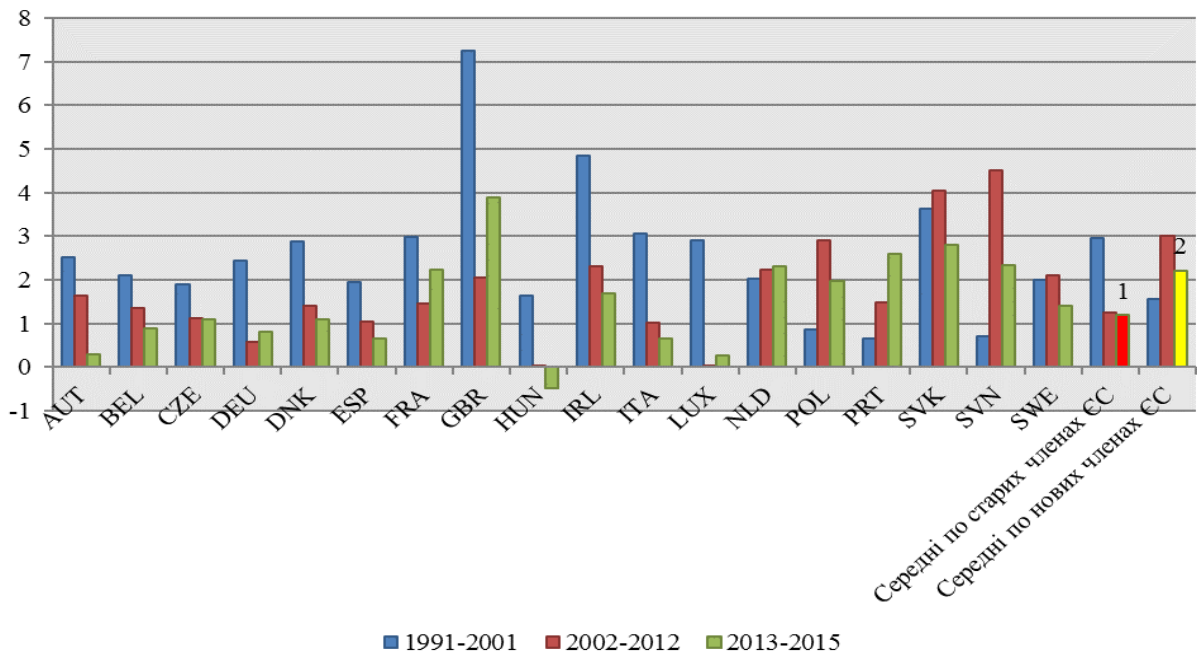
Складено за даними: [33].

Щодо наслідків гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС, то впровадження СССТВ передбачає 100% списання витрат на інновації в тому ж році, у якому вони були понесені. На перший погляд, це є вкрай вигідним підходом для будь-якого підприємства та країни.

Проте існує точка зору, відповідно до якої повне списання інвестицій на витрати не завжди є прийнятним підходом для податкового обліку капіталовкладень [40]. Такий підхід може призвести до податкових субсидій капіталу, дискримінації робочої сили, а також можливості маніпулювання капіталовкладеннями задля оптимізації прибутку. Особливо

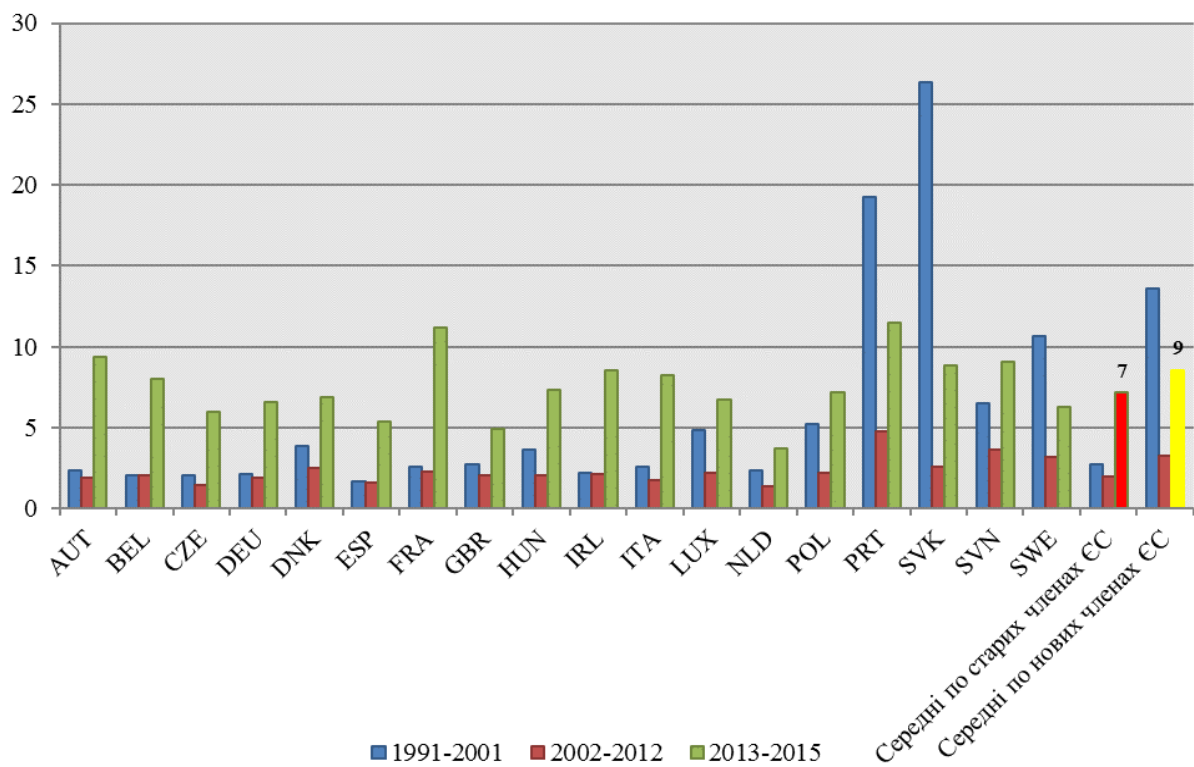
імовірно це може виявитися саме в країнах нових членах ЄС, що в цілому підтверджується даними табл. 3, відповідно до яких податкові списання не використовуються у жодній країні новому члені ЄС. Виходячи з цього впровадження СССТВ може мати скриті загрози для економік країн нових членів ЄС.

Темпи зростання ВВП та темпи зростання інфляції. На рис. 8-9 представлена інформація щодо темпів зростання ВВП та темпів зростання інфляції в країнах старих та нових членах ЄС. Проведені раніше дослідження [37] показали, що ці показники мають безпосередній вплив на нейтральну норму податкової амортизації.

Складено за даними: [11; 12].

Рис. 8. Темпи зростання ВВП в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2015 рр., %

Складено за даними: [23; 24].

Рис. 9. Темпи зростання інфляції в окремих країнах-членах ЄС за 1991-2015 рр.

Враховуючи темпи зростання ВВП, темпи зростання інфляції в аналізованих групах країн, а також результати раніше проведених досліджень [37], можна стверджувати, що при застосуванні механізму індексації норма нарахування амортизації для машин і обладнання в країнах старих членах ЄС є стимулюючою (норма реальної економічної амортизації – 11%, нейтральна норма податкової амортизації – 22%¹), а в країнах нових членах ЄС – наближається до нейтральної (норма реальної економічної амортизації – 11%, нейтральна норма податкової амортизації – 17% відповідно) (табл. 4).

Таким чином, запровадження ставки податкової амортизації на єдиному рівні, що передбачено СССТВ, по-різному вплине на ефективність податкової амортизації в країнах старих та нових членах ЄС. Для однієї групи країн вона може виявитися стимулюючою, а для інших – дестимулюючою. Так, наприклад, ставка в розмірі 20% буде стимулюючою для країн нових членів ЄС та дестимулюючою для країн старих членів ЄС (з урахуванням нейтральної норми податкової амортизації, розрахованої для кожної групи країн виходячи з їх макроекономічних показників), а попередньо запропонована СССТВ ставка в розмірі 25% [58] буде вкрай стимулюючою для нових членів ЄС та майже нейтральною для країн старих членів ЄС.

Агломераційні екстерналії. Агломераційні екстерналії у вигляді розвинутої інфраструктури безпосередньо впливають на норму реальної економічної амортизації. Очевидно, що машини та обладнання скоріше зношуються та потребують більших коштів на ремонт, коли вони експлуатуються в умовах недоскона-

¹ Враховується 1% інфляції для нейтралізації можливих наслідків інфляції для підприємств, які за будь-яких обставин відмовляються від проведення індексації.

лої інфраструктури (дороги, лінії електропостачання тощо). Тому країни з менш розвинутою інфраструктурою потребують більш щедрих норм нарахування податкової амортизації, щоб досягти рівня нейтральних норм амортизації, та ще більш щедрих – для досягнення рівня стимулюючих норм амортизації [37].

Наразі відсутні повномасштабні дослідження, у яких було б розраховано норми реальної економічної амортизації залежно від рівня інфраструктури в країні, проте це має бути враховано у процесі гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС як фактор, який унеможливило встановлення єдиних правил нарахування податкової амортизації для усіх країн-членів ЄС. Особливо це актуально у ситуації, коли прискорені норми податкової амортизації використовуються як інструмент стимулювання інвестицій та інновацій (див. табл. 3).

Висновки та перспективи гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС для України

Відповідно до проведеного дослідження гармонізація оподаткування прибутку підприємств в ЄС має сприяти розвитку спільного європейського ринку та полегшенню міжнародним підприємствам ведення діяльності на території ЄС. Поряд із цим потенційна гармонізація оподаткування прибутку підприємств передбачає і ряд наслідків, які виходять далеко за межі оподаткування. Як показало дослідження, національні системи економік країн-членів ЄС суттєво відрізняються. Країни старі та нові члени ЄС можуть бути по-різному готові до запровадження єдиних правил оподаткування прибутку підприємств. Так, різні вихідні умови – інституційні (модель бухгалтерського обліку, частка тіньової економіки, корупція) та макроекономічні (темпи зростання ВВП, темп зростання інфляції) – вимагають і різних підходів до визначення ставки та бази оподаткування.

Таблиця 4

Системи податкової амортизації в окремих країнах-членах ЄС у 2015 р.¹

№ з/п	Країна	Будівлі та споруди					Машини та обладнання				
		Метод нарахування	Норма нарахування, %		Строки нарахування, роки		Метод нарахування	Норма нарахування, %		Строки нарахування, роки	
			DB	SL	DB	SL		DB	SL	DB	SL
<i>Старі члени</i>											
1	AUT	SL	–	3,0	–	33,3	SL	–	14,3	–	7,0
2	BEL	DB or SL	7,0	5,0	7,0	9,6	DB or SL	28,6	14,3	3,0	2,0
3	DEU	SL	–	3,0	–	33,3	SL	–	10,0	–	10,0
4	DNK	SL	–	4,0	–	25,0	DB	25,0	–	–	–
5	ESP	SL	–	2,1	–	47,6	SL	–	8,4	–	11,9
6	FRA	SL	–	5,0	–	20,0	DB or SL	28,1	6,4	5,0	3,0
7	GBR	SL	–	–	–	–	DB	18,0	–	–	–
8	IRL	SL	–	4,0	–	25,0	SL	–	12,5	–	8,0
9	ITA	SL2	1,0	4,0	1,0	24,5	SL2	6,3	12,5	1,0	7,5
10	LUX	SL	–	4,0	–	25,0	DB or SL	30,0	8,0	4,0	3,0
11	NLD	SL	–	2,5	–	40,0	SL	–	50,0	–	2,0
12	PRT	SL	–	5,0	–	20,0	DB	35,7	–	–	–
13	SWE	SL	–	4,0	–	25,0	DB	30,0	–	–	–
	<i>Середня оцінка</i>	<i>X</i>	<i>4,0</i>	<i>3,8</i>	<i>4,0</i>	<i>27,4</i>	<i>X</i>	<i>25,2</i>	<i>15,2</i>	<i>3,25</i>	<i>6,0</i>
<i>Нові члени</i>											
14	CZE	CZK30	–	3,3	–	–	CZK06	16,7	–	–	–
15	HUN	SL	2,0	–	–	–	SL	–	14,5	–	7,0
16	POL	SL	2,5	–	–	–	SL	–	10,0	–	10,0
17	SVK	CZK20	–	5,0	–	–	CZK06	16,7	–	–	–
18	SVN	SL	3,0	–	–	–	SL	–	20,0	–	5,0
	<i>Середня оцінка</i>	<i>X</i>	<i>2,5</i>	<i>4,2</i>	<i>–</i>	<i>–</i>	<i>X</i>	<i>16,7</i>	<i>14,8</i>	<i>–</i>	<i>7,3</i>

Складено за даними: [4].

¹ Умовні позначення: SL – прямолінійний метод; DB – метод зменшення залишкової вартості; DB or SL – метод зменшення залишкової вартості з переходом на прямолінійний метод; SL2– прямолінійний метод зі змінною ставкою; CZK30, CZK20, CZK06 – метод нарахування амортизації, при якому у першому році норма нарахування амортизації розраховується за допомогою строку нарахування амортизації та кількості років, які залишилися. Наприклад, для машин та обладнання зі строком 6 років норма нарахування амортизації розраховується як: $100/6=16,7\%$. Наступні роки розраховуються так: $(100-16,7)*2/(6-1+1)=27,77\%$.

1. Виконаний аналіз показав, що країни старі та нові члени ЄС у середньому мають різні позиції в рейтингу Paying Taxes, що пов'язано з різними підходами до формування системи оподаткування прибутку підприємств. Щодо України, то починаючи з 2012 р. вона зробила значний прорив у рейтингу Paying taxes та підняла свої позиції зі 181 до 106 місця в 2015 р. Наразі Україна суттєво відстає від країн старих членів та все ще не досягла рівня країн нових членів ЄС.

Позитивними факторами, які вплинули на покращення позицій вітчизняної податкової системи, є скорочення кількості платежів, а також скорочення ставки податку на прибуток. Незважаючи на те, що в Україні підприємства виконують лише 5 податкових платежів на рік (що в 2-3 рази менше, ніж підприємства країн старих та нових членів ЄС відповідно), в тому числі 1 платіж з податку на прибуток підприємств (що дорівнює показнику країн нових членів ЄС та в 2 рази менше, ніж у країнах старих членів ЄС), вони витрачають 350 годин на рік на подання звітності, в тому числі 100 годин на подання звітності з податку на прибуток. У цілому це є покращенням порівняно з попередніми роками, проте це не є покращенням у контексті оподаткування прибутку підприємств (мінус 2 години за останні 4 роки), а також порівняно з окремими країнами-членами ЄС. Підприємства країн нових членів ЄС витрачають майже в 2 рази менше часу, а країн старих членів ЄС – майже в 3 рази менше часу на подання звітності з податку на прибуток.

Також протиріччя такої ситуації полягає в тому, що скорочення кількості платежів, а також зниження загальної ставки податку у відсотках до прибутку, в тому числі з податку на прибуток підприємств (9,7% – в Україні; 15,5% – у

країнах старих членах ЄС; 13,2% – у країнах нових членах ЄС) дозволило Україні покращити свій загальний рейтинг Paying taxes–2015 та перейти на 106 місце, проте скорочення кількості платежів та скорочення ставки податку на прибуток досягли свого максимуму. А вже з податку на прибуток залишився лише 1 платіж на рік, а враховуючи проблеми з наповненням Державного бюджету України, Міжнародний валютний фонд не рекомендує Україні знижувати ставку податку на прибуток з 18% до 16% [47]. А отже, розраховувати на подальше покращення рейтингів за рахунок цих двох найпростіших з точки зору регулювання показників не приходиться.

2. Як відомо, модель бухгалтерського обліку більшості країн старих членів ЄС відноситься до континентальної, інших – до британо-американської. Модель бухгалтерського обліку країн нових членів ЄС, як правило, відноситься до реформаційної. Все це обумовлює різні підходи до взаємодії систем бухгалтерського та податкового обліку і, як наслідок, вимагатиме різних підходів до впровадження СССТВ.

Незважаючи на той факт, що з 2015 р. в Україні змінено підхід до розрахунку оподаткованого прибутку та законодавчо закріплено домінування бухгалтерського обліку, модель бухгалтерського обліку України відноситься до реформаційної, що відповідає моделі більшості країн нових членів ЄС. А вже така часта зміна домінуючого інституту (бухгалтерського обліку та оподаткування) не дає можливості віднести модель бухгалтерського обліку України до будь-якої історично сформованої моделі. Більше того, наразі продовжуються дискусії щодо обрання нової прийнятої для вітчизняної економіки системи оподаткування прибутку підприємств. Така нестабільність у взаємодії бухгалтерського та податкового обліку може ускладнити

потенційний процес гармонізації оподаткування прибутку підприємств в Україні.

3. Обґрунтовано, що важливими факторами, які можуть негативно вплинути на можливість гармонізації оподаткування прибутку підприємств у країнах-членах ЄС, є частка тіньової економіки та рівень корупції. Адже ці показники можуть вплинути на вибір та ефективність інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств.

Щодо економіки України, то частка тіньової економіки становить 47% за даними на 2015 р. Також Україна посідає 142 місце за рейтингом Transparency International 2014 [30]. Виходячи з цього можна стверджувати про недостатній рівень податкової культури та моралі, результатом чого може стати потенційна незацікавленість вітчизняних підприємств в отриманні податкових стимулів. Таким чином, пропозиція СССТВ щодо списання повної вартості капіталовкладень у перший рік їх виникнення може призвести в Україні до маніпулювання прибутком підприємств шляхом створення схем мінімізації податків, безконтрольним перенесенням збитків на майбутні періоди без принципів змін щодо інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств.

4. Визначено, що такі макроекономічні показники, як темпи зростання ВВП та темпи зростання інфляції в країні, вимагають різних підходів до побудови політики податкової амортизації. Так, наприклад, запропонована СССТВ норма податкової амортизації в розмірі 25% по-різному вплине на інвестиційно-інноваційну діяльність у країнах старих та нових членах ЄС. Щодо прогнозів міжнародних аналітиків, в Україні в 2015 р. макроекономічні показники є вкрай незадовільними: темпи зростання інфляції – 50,8%, а падіння ВВП – 12% [58]. У такій ситуації треба бути дуже обережними з упровадженням інвести-

ційно-інноваційних стимулів, у тому числі податкової амортизації. Адже висока інфляція може призвести до повного нівелювання стимулюючих норм податкової амортизації без застосування ефективного механізму індексації. І це при тому, що протягом останніх років у податковому законодавстві України закріплена норма, відповідно до якої індексація проводиться не на повний індекс інфляції, а на скоригований на 10%.

Усі ці обставини потрібно враховувати при побудові політики податкової амортизації, адже в таких несприятливих умовах нейтральна норма податкової амортизації має бути значно вищою, ніж у країнах старих та нових членах ЄС, що робить пропозицію щодо встановлення єдиних норм нарахування амортизації неприйнятною для українських підприємств.

5. З проведеного дослідження можна дійти загального висновку про те, що рівень інституційного та макроекономічного розвитку в Україні не відповідає європейському, тому інститути, адаптовані для країн-членів ЄС, не можуть у повному обсязі застосовуватися в Україні.

З 2015 р. в Україні розпочалася повномасштабна податкова реформа, в результаті якої на початку 2015 р. було повністю змінено механізм розрахунку податку на прибуток. Більшість проведених змін було внесено відповідно до вимог іноземних кредиторів, а саме МВФ, ЄС та США [56]. Доцільність розширення податкової бази з метою подолання бюджетного дефіциту спричинили в 2015 р. ліквідацію усіх пільг з оподаткування прибутку підприємств. Наявні дані щодо доходів бюджету, недоотриманих внаслідок зниження ставок податку на прибуток підприємств у 2011-2013 рр., демонструють відповідні втрати бюджету в усіх галузях економіки щорічно у середньому 12 млн грн, що приблизно дорів-

нює 1% ВВП України [59]. Таким чином, на відміну від старих та нових членів ЄС, метою подальшого податкового реформування яких є забезпечення високих стандартів життя платників податків, благоустрою, соціального комфорту та залучення іноземних інвестицій, метою податкової реформи в Україні буде виступати врахування вимог міжнародних організацій та подолання бюджетного дефіциту. Саме це унеможливує застосування єдиних підходів до оподаткування прибутку підприємств в Україні та країнах-членах ЄС.

Враховуючи можливі наслідки потенційної гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС, а також сучасні реалії вітчизняної економіки, можна стверджувати, що наразі Україна ще не готова до впровадження єдиних з європейськими країнами правил формування оподаткованого прибутку. Але на сьогодні це не є тією проблемою, яка вимагає першочергового вирішення, адже процес гармонізації оподаткування прибутку підприємств в ЄС є поки що відносно далекою перспективою. Проте потенційна ймовірність досягнення такої гармонізації потребує від України проведення заходів, спрямованих на підготовку до включення в цей процес.

У нинішній час ЄС об'єднує країни з різними моделями взаємодії бухгалтерського та податкового обліку, різними підходами до визначення оподаткованого прибутку, різними ставками податку на прибуток, різними інструментами податкового стимулювання. Кожен з цих підходів має свої переваги та недоліки і, в принципі, кожен з них може бути адаптований для застосування в Україні. Це також стосується і впровадження СССТВ. Проте, як показало проведене дослідження, заходи з підготовки до гармонізації оподаткування прибутку підприємств не обмежуються лише приведенням окремих елементів оподаткован-

ня прибутку підприємств у відповідність з європейськими. Більшість проблем, пов'язаних з потенційною гармонізацією, обумовлена розбіжностями у моделях взаємодії систем бухгалтерського та податкового обліку (а точніше – у невизначеності України щодо своєї моделі), все ще незадовільним станом податкової культури та моралі, високим рівнем макроекономічної нестабільності в Україні. Звідси випливає, що реформування системи оподаткування прибутку підприємств в Україні в контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС доцільно організувати в два етапи.

Перший етап – формування такої системи оподаткування прибутку підприємств, яка сприятиме вирішенню поточних проблем економіки України (зокрема, бюджетного дефіциту, низької податкової культури, високої частки тіньової економіки, корупції), а також дати поштовх потенційному розвитку промисловості та стимулюванню інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств.

Другий етап – врахування вимог ЄС щодо гармонізації оподаткування прибутку підприємств.

Критерієм переходу від першого до другого етапу має стати стабілізація макроекономічного та інституційного середовища. Враховуючи оцінки агентства S&P [55], з 2016 р. Україну чекає економічне зростання: 2% зростання ВВП у 2016 р.; до 3,5% – у 2017 р., до 4% – у 2018 р.). Щодо прогнозів інфляції, то в 2016 р. вона очікується в розмірі 20%, у 2017 р. – 14%, у 2018 р. – 9%. При таких розрахунках впровадження другого етапу може бути розпочато вже з 2019 р., адже такі макроекономічні показники в цілому відповідатимуть рівню країн нових членів ЄС. Поряд з цим слід зауважити, що існують і інші менш оптимістичні оцінки, відповідно до яких темпи зростання інфляції в Україні до 2020 р. триматимуть-

ся на рівні понад 44 % [54]. У такому випадку перший етап може тривати роками.

Виходячи з порівняльного аналізу запропонованих Комітетом Верховної Ради України з питань податкової та митної політики [51] і Міністерством фінансів України [50] пропозицій у сфері податкової політики держави, основними напрямками удосконалення системи оподаткування прибутку підприємств на першому етапі можуть стати: фіксація ставки податку на поточному рівні та одночасне розширення бази оподаткування за рахунок тимчасового незастосування у системі оподаткування прибутку підприємств податкових пільг, а також упровадження нейтральної системи податкової амортизації одночасно з механізмом повної індексації (без застосування 10% обмеження). При цьому ефективність цих напрямів багато в чому залежатиме від реформування системи адміністрування податків.

Також слід зауважити, що детальне обґрунтування запропонованих напрямів удосконалення системи оподаткування прибутку підприємств потребує подальших досліджень, а також запровадження у практику статистичних спостережень проведення постійного моніторингу щодо їх впливу на Державний бюджет України та інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств.

Література

1. Becker J. Tax enforcement and tax havens under formula apportionment / J. Becker, C. Fuest // *Int Tax Public Finance*. – 2009. – № 17. – P. 217-235.
2. Bénassy-Quéré A. Tax harmonization in Europe: moving forward [Електронний ресурс] / A. Bénassy-Quéré, A. Trano, G. Wolff // *Les notes du conseil d'analyse économique*. – 2014. – July. – №14. – 12 p. – Режим доступу: www.caeeso.fr (дата звернення: 08.11.2015).
3. Bettendorf L. The economic effects of EU-reforms in corporate income tax systems / L. Bettendorf, Van der Horst A., De Mosij R, M. Devereux, S. Loretz // 2009. – European Commission. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/publications/studies/ccctb/cortax.pdf (дата звернення: 08.11.2015).
4. CBT tax database [Електронний ресурс] // Saïd Business School. – 2015. – Режим доступу: <http://www.sbs.ox.ac.uk/faculty-research/tax/publications/data> (дата звернення: 08.11.2015).
5. Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) [Електронний ресурс] // European Commission. – 2015. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/common_tax_base/index_en.htm (дата звернення: 08.11.2015).
6. Corporate income tax rate [Електронний ресурс] // OECD. – 2015. – Режим доступу: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE_I11 (дата звернення: 08.11.2015).
7. Corporate tax rates 2015 [Електронний ресурс] // Deloitte. – 2015. – Режим доступу: <http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates-2015.pdf> (дата звернення: 08.11.2015).
8. Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) 2011.0058 (CTI) [Електронний ресурс] // European Commission. – 2011. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/com_2011_121_en.pdf (дата звернення: 08.11.2015).
9. European Corporate tax base: making it easier and cheaper to do business in the EU [Електронний ресурс] // European Commission. – 2011. – Матеріали сайту: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-319_en.htm (дата звернення: 08.11.2015).

10. GDP (current US \$) [Електронний ресурс] // World Bank. – 2015. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD/countries/UA-EU-7E?display=default> (дата звернення: 08.11.2015).

11. GDP and main components [Електронний ресурс] // EuroStat. – 2015. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/NA_MA_GDP_C (дата звернення: 08.11.2015).

12. GDP growth [Електронний ресурс] // World Bank. – 2015. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.KD.ZG/countries/EU?display=default> (дата звернення: 08.11.2015).

13. GDP per capita (current US\$) [Електронний ресурс] // World Bank. – 2015. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.РСАР.CD?display=default> (дата звернення: 08.11.2015).

14. James R. Income misattribution under formula appointment / R. James, J. Hines // *Economic Review*. – 2010. – Vol. 54. – P. 108-120.

15. Karpowicz A. EU-15 countries, new member states and harmonization of corporate income tax [Електронний ресурс] / A. Karpowicz // University of Szeged Doctoral School in Economics. – 2014. – Режим доступу: <http://www.eco.u-szeged.hu/download.php?docID=40326> (дата звернення: 08.11.2015).

16. KPMG Guide to CCCTB [Електронний ресурс] // KPMG International Cooperative. – 2011. – 90 p. – Режим доступу: <http://www.kpmg.com/ccctb> (дата звернення: 08.11.2015).

17. Krajewska A. Is corporate Income Tax Harmonization Possible in an Enlarged European Union? [Електронний ресурс] / A. Krajewska, S. Krajewski // *Comparative*. – 2007. – Режим доступу: http://www.comparative.uni.lodz.pl/attachments/article/12/01_full.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

18. McLure Ch.E. Harmonizing Corporate Income Taxes in the European Community: Rationale and Implication [Електронний ресурс] / Ch.E. McLure // NBER. – 2007. – Режим доступу: <http://www.nber.org/chapters/c2361.pdf> (дата звернення: 08.11.2015).

19. Paying taxes 2012 [Електронний ресурс] // PWC. – 2011. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/assets/paying-taxes-2012.pdf> (дата звернення: 08.11.2015).

20. Paying taxes 2015 [Електронний ресурс] // PWC. – 2014. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2015-low-resolution.pdf> (дата звернення: 08.11.2015).

21. Pirvu D. Why CCCTB Disadvantages less Developed Countries of the European Union / D. Pirvu // *Practical Application of Science*. – 2013. – Vol. 1. – Issue 1 (1). – P. 317-332.

22. Questions and Answers on the CCCTB [Електронний ресурс] // European Commission. – 2011. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-171_en.htm?locale=en (дата звернення: 08.11.2015).

23. Schneider F. New Estimates for the Shadow Economies all over the World [Електронний ресурс] / F. Schneider, A. Buehn, C. Montenegro // Department of economy of Johannes Kepler Universität Linz. – 2010. – Режим доступу: http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/LatestResearch2010/SHADOW_ECONOMIES_ITax.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

24. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments [Електронний ресурс] / F. Schneider // Department of economy of Johannes Kepler Universität Linz. – 2015. – Режим доступу: <http://www.econ.jku.at/members/Schneider/>

files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

25. Tax Reforms in EU Member States 2015: tax policy challenges for economic growth and fiscal sustainability [Електронний ресурс] // European Commission. – 2015. – 128 р. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip008_en.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

26. Taxation Trends in European Union [Електронний ресурс] // European Commission. – 2014. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2014/report.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

27. The Global Innovation Index 2015 [Електронний ресурс] // The Global Innovation Index. – 2015. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf> (дата звернення: 08.11.2015).

28. Top statutory personal income tax rate and top marginal tax rates for employees OECD. – 2015. – Режим доступу: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE_I7 (дата звернення: 08.11.2015).

29. Transparency International 2010 [Електронний ресурс] // Transparency International. – 2010. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/cpi2010/results> (дата звернення: 08.11.2015).

30. Transparency International 2014 [Електронний ресурс] // Transparency International. – 2010. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/cpi2014/results> (дата звернення: 08.11.2015).

31. Van der Horst A. Will Corporate Tax Consolidation improve Efficiency in the EU [Електронний ресурс] / A. Van der Horst, L. Bettendorf, H. Rojas-Romagosa // Tinbergen Institute Discussion Paper. – 2007. – Режим доступу: <http://econpapers.berpsec.org/paper/tinwpaper/20070076.htm> (дата звернення: 08.11.2015).

32. Vrijburg H. 50 years of EU corporate income tax harmonization initiatives: Is Enhanced Cooperation the solution? [Електронний ресурс] / H. Vrijburg // People. – 2010. – Режим доступу: [http://people.few.eur.nl/vrijburg/Papers/Vrijburg%20\(2010\)%20chapter%20FEI%20BV.pdf](http://people.few.eur.nl/vrijburg/Papers/Vrijburg%20(2010)%20chapter%20FEI%20BV.pdf) (дата звернення: 08.11.2015).

33. Worldwide R&D incentives reference guide 2014-15 [Електронний ресурс] // Ernst & Young Global Limited. – 2015. – Режим доступу: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-worldwide-rannd-incentives-reference-guide/\\$FILE/EY-worldwide-rannd-incentives-reference-guide.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-worldwide-rannd-incentives-reference-guide/$FILE/EY-worldwide-rannd-incentives-reference-guide.pdf) (дата звернення: 08.11.2015).

34. Альтернативная система расчета налогооблагаемой прибыли в ЕС [Электронный ресурс] // ABLV. – 2011. – Режим доступа: <https://www.ablv.com/ru/press/2011-06-03-alternativnaja-sistema-rascheta-nalogooblagamoj-pribyli-v-es> (дата обращения: 08.11.2015).

35. Амелин А. Модернизация налога на прибыль станет драйвером роста экономики [Электронный ресурс] / А. Амелин // VoxUkraine. – 2015. – Режим доступа: <http://voxukraine.org/2015/08/26/modernizaciya-naloga-na-pribyl/> (дата обращения: 08.11.2015).

36. Виступ Міністра фінансів на Національній раді реформ 3 вересня 2015 року [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2015. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/vistup-ministra-finansiv-na-nacionalnij-radi-reform-3-veresnja-2015-roku?category=dohidna-politika&subcategory=podatki> (дата звернення: 08.11.2015).

37. Вишне夫斯基 В. Пути совершенствования системы налоговой амортизации / В. Вишне夫斯基, О. Виецкая // Экономика Украины. – 2011. – № 2. – С. 49-59.

38. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]: [веб-сайт]. – 2015. – Режим доступу:

81%D1%96%D0%B2%20%281%29.pdf
(дата звернення: 08.11.2015).

51. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової лібералізації» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2015. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=56874&pf35401=361619> (дата звернення: 08.11.2015).

52. Стратегічні пріоритети і завдання податкової реформи в Україні [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2015. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatкова_ref-21822.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

53. Сущенко О. Гармонізація податкового законодавства в ЄС: сучасний стан та напрямки подальшого розвитку / О. Сущенко // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – № 2. – С. 138-153.

54. Україна – Цена базової інфляції – прогноз [Електронний ресурс] // Trading Economics. – 2015. – Режим доступу: <http://ru.tradingeconomics.com/ukraine/core-inflation-rate/forecast> (дата звернення: 08.11.2015).

55. Україна получила прогноз по ВВП и инфляции сразу на три года (Инфографика) [Електронний ресурс] // Odnako.su. – 2015. – Режим доступу: <http://odnako.su/news/finance/-412001-ukraina-poluchila-prognoz-po-vvp-i-inflyacii-srazu-na-tri-goda-infografika/> (дата звернення: 08.11.2015).

56. Ульянова Н. Украина: налог на прибыль [Електронний ресурс] / Н. Улья-

янова, О. Дерлюк // ICF. – 2015. – Режим доступа: <http://icf-ua.com/article/ukraina--nalog-na-pribyl> (дата обращения: 08.11.2015).

57. Хамакерс Х. Тенденции развития налогообложения в Европе [Электронный ресурс] / Х. Хамакерс // Налоговед. – 2004. – № 10. – Режим доступа: <http://nalogoved.ru/art/102/> (дата обращения: 08.11.2015).

58. Худший год Украины [Электронный ресурс] // Газета.ru. – 2015. – Режим доступа: <http://www.gazeta.ru/business/2015/09/23/7772441.shtml> (дата обращения: 08.11.2015).

59. Хьюльцлер Х. Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні [Електронний ресурс] / Х. Хьюльцлер, Е. Лібанова, Т. Єфименко // Harmonisation of public procurement system of Ukraine with EU standards. – 2015. – 211 с. – Режим доступу: http://eupublic-procurement.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/STATE-SUPPORT-STUDY_UKR_20.04.2015.pdf (дата звернення: 08.11.2015).

60. Шавалюк Л. Нові податки як засіб протидії рецесії. Якою буде нова податкова система [Електронний ресурс] / Л. Шавалюк // Український тиждень. – 2015. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/141087/PrintView> (дата звернення: 08.11.2015).

61. Шевчук В. Гармонізація податкового законодавства у країнах Європейського союзу: досвід для України / В. Шевчук, Р. Римарська // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3. – С. 100-111.

Надійшла до редакції 11.11.2015 р.